

BÁRÓ SENNYEY PÁL.

† 1888

Egy oly férfiú költözött el az élők sorából, kinél hazánk viszontagságos történetében e század második felében kevesen játszottak fontosabb szerepet s kit úgy szellemi nagy tehetségei, mint jellembeli s más egyéni tulajdonai folyvást a legjelentékenyebb egyéniségek első sorában tartottak, akkor is, mikor a közélet küzdelmeitől hosszabb-rövidebb időszakokra visszavonulva, azoknak csak távoli szemlélője volt.

Kissennyei Sennyei Pál báró sajátkezű életrajzi följegyzései szerint 1824. ápril 24-én Budán született. Tehát nem 1822-ben s nem Zemplénmegyében, mint legtöbb életírásában olvassuk. Atyjának, az 1840-ben elhunyt Sennyei Károly bárónak, Nádasdy Erzsébet grófnővel kötött házasságából származott ötödik gyermeke volt. Első gyermekeiben szülői birtokán, Zemplénben növekedett, de a gimnáziumot Budán és Pesten végezte s innen ment a fizikai és jogi kurzusra a kassai akadémiára. Atyja halálának évében, alig tizenhét éves korában ő vette át a családi hitbizományi vagyontételét, mely az alapító rendelkezése szerint nem a legidősebbet, hanem a legtehetségesebbet illette az örökösök közül.

1841-ben Zemplénmegye tiszteletbeli al-, egy év múlva tiszti főjegyzője lett; majd Budán a helytartótanácsnál vállalván tiszteletbeli hivatal, gyorsan emelkedett s 1846-ban a magyar kir. udvari kancelláriánál lett tiszti elnöki titkár. Úgy itt, mint ott, többször bízták meg önálló osztályok vezetésével is s ez utóbbi helyen különösen az országgyűlési departamentumban és a törvények előkészítése körül nyert alkalmazást. Ekkor folyamodott az udv. kamarási méltóságért, melyet meg is kapott.

Az 1847/8-iki pozsonyi országgyűlésen mint regalista vett részt, a folytatólagos pesti országgyűlésen pedig mint Zemplénmegye király-helmeci választó-kerületének képviselője s mint ilyen a konzervatív párt töredékéhez csatlakozott. Itt felszólalt Kossuth Lajos szept. 4-iki híres beszéde után, intvén a nemzetet, hogy a törvényes tért el ne hagyja.

Mikor az 1848-iki alkotmány visszavételére irányuló ármányok és erőszakoskodások, az alattomban fölizgatott nemzetiségek támadásai s Jellasics betörése fegyveres ellenállására kényszerítették a nemzetet s a honvédelmi bizottmány megalakult, - Sennyei Pál október havában letette mandátumát s birtokaira visszavonult s ott élte át a függetlenségi harc idejét. Nem remélt jót a forradalomtól s azért tartózkodott benne részt venni; de nem is tett úgy, mint számos osztálytársai, kik ellenforradalmat készítve elő készséges támogatóivá szegődtek a magyar szabadság ellenségeinek.

A vad erőszak, az elnyomatás éveiben is megmaradt visszavonultságában, noha, mint »nem kompromittált embert«, tekintélyes befolyások környezték, hogy valamely magas hivatal elvállalására bírják. Sennyei azonban, a ki nem tartó törvényesnek a bár ránk kényszerített forradalmat sem, még inkább törvénytelennek ítélte az abszolutizmust s e fölfogásából titkot még azokban a veszedelmes években sem csinált.

Sőt érintkezésbe lépve a volt konzervatív párt többi tekintélyes tagjaival, buzgó tevékenységet fejtett ki legalább a társadalmi téren a nemzet és uralkodó közötti közeledés előkészítésére s ő is befolyt amaz emlékiratok szerkesztésére, melyeknek a trón elé juttatására e párt férfiai minden alkalmat fölkerestek, sőt azt előidézni is törekedtek. Ez emlékiratokban a konzervatív párt álláspontja volt hangsúlyozva, a 48 előtti alkotmánynak visszaállítása, mint engesztelődési alap, de egyúttal indokolt tiltakozást is tartalmazott a jogelkobzás theóriájának a bécsiek által ellenünk foganatosított alkalmazásával szemben.

Az 1859-iki olasz hadjárat meggyőzte az udvari köröket is, hogy Magyarország passzív ellentállása teljesen elég arra, hogy megghiúsítson minden sikeres kül-akciót s hajlandóknak mutatkoztak az 1847-iki alkotmány alapján bizonyos ú. n. »konzessziók« megadására s midőn az októberi diploma előkészítettén, b. Vay Miklós ennek kihirdetése után elvállalta a korlátnoki méltóságot, ennek fölhívására belső titkos tanácsosi címmel Sennyei is elfogadta a visszaállított helytartó-tanács első alelnöki tisztét. Nem tartotta meg azonban sokáig s még a Vay-Mailáth-féle provizorium föloszlása előtt, 1861 május havában lemondott állásáról a miniszteriális kormányformának általa szükségesnek tartott helyreállítása körül fölmerült lényeges nézeteltérések miatt.

Schmerling kormányrendszerének bukása után, midőn 1865-ben Mailáth György nevezetett ki magyar udv. kancellárrá, Ő Felsége fölhívására Sennyey is elvállalta a tárnokmesteri méltóságot s mint kir. helytartó szervezte és vezette az ország kormányzatát, a kancellárral egyetértve előkészítvén az országgyűlés egybehívását és az alkotmány helyreállítását.

Az országgyűlés összehívátván, Sennyey egyenes összeköttetésbe lépett Deák Ferencsel, gróf Andrássy gyulával, Lónyay Menyhérttel s a szabadelvű párt többi vezérférfiaival s élénk részt vett a kiegyezési előmunkálatok megállapítása fölötti tanácskozásokban. Nem helyeselte, hogy a custozzai győzelem hírére Bécsből azonnal berekesztették az országgyűlést s félbe kívánták szakítani az alkudozásokat, melyek valóban alig is vétettek volna föl, ha Königrätz be nem következik, mely a Magyarországgal való jó viszony helyreállítását a monarchia életérdekévé tette.

A Sennyey által vezetett országgyűlési választások oly többséget eredményeztek, mely vele, ki ez országgyűlésen a főrendiház elnöke volt, s a konzervatívokkal szemben a szabadelvűek álláspontjára helyezkedett; a kiegyezés is nem a konzervatívok, hanem a Deák Ferencz és társai által védelmezett alapon jött létre s a magyar minisztérium 1867 február 26-án bekövetkezett kinevezését egy febr. 17-éről kelt császári leirat előzte meg, mely b. Sennyeynek meghagyván tárnokmesteri címét, őt a helytartó-tanács vezetésétől fölmentette s a Lipót-rend nagykeresztjével tüntette ki. Ugyanakkor az országbírói állás is betöltetvén, Sennyey a főrendiház elnökségéről is lemondott.

A folytatólagos országgyűlési tanácskozások alatt elnöke volt annak az országos bizottságnak, mely a koronázási oklevél szerkesztésével vala megbízva, valamint annak is, mely a kiegyezési törvény értelmében a quóta megállapítása s az államadóságok egy részének elvállalása tárgyában Bécsben az osztrák birodalmi tanács hasonló bizottságával alkudozott.

1872-ben a király-helmeci választó kerület újra őt választván meg képviselőjének, részt vett a képviselőház tanácskozásaiban s ott a szélső jobboldalon foglalt helyet, lemondván a tárnokmesteri méltóságról. Itt pártkülönbség nélkül tisztelt vezére lett a konzervatív töredéknek s bár ennek, már tagjai csekély száma miatt is, nem lehetett kilátása kormányra juthatni, Sennyey mégis előkelő s nagy befolyású állást foglalt el a képviselőházban, annyira, hogy kormányválságok alkalmával ő felsége soha nem mulasztotta el őt magához hívatni s a helyzet felől véleményét meghallgatni.

1874-ben az akkori kormányzavarok és pártválságok igen közeli kilátásba helyezték, hogy Sennyey ismét a kormány élére jut. Ám akkor készült előre a fúzió, mely a Deák-párt és a balközép egyesülését tűzte ki céljául, s melyet úgy maga a már akkor betegeskedő Deák Ferencz, mint gróf Andrássy Gyula is pártolt befolyásával. Tisza Kálmánt, a balközép vezérét, február 3-iki nagy beszéde a politikai helyzet urává tette. Ő felsége magához hívatta Lónyayt, Tiszát, Sennyeyt s különösen az utóbbival leghuzamosabban tanácskozott. Abból azonban, hogy Sennyey bízott volna meg kormány alakításával, ez alkalommal nem lett semmi. A Deák-párt fúziója a balközéppel végbe ment, báró Wenckheim Béla lón megbízva a minisztérium összeállításával, mely alkalommal Tisza Kálmán egyelőre csak a belügyminiszteri tárcát vállalta el.

1875 január 29-ikén tartó báró Sennyey Pál »zászlóbontás«-nak nevezett ama nagy beszédét, melyben kifejté az általa vezetett konzervatív párt programját, mely szerint

»e párt hívei nem tartják üdvösnek az 1848-iki alkotmány azt a részét sem, a melyet az Ausztriával kötött 1867-iki kiegyezés meghagyott nekiünk, kiváltképp a választási jog kiterjedt volta miatt, a mely veszélyes a birtokos osztályokra nézve; a képviselőház tagjainak száma kevesbítendő, mert a túlzók beszéd emiatt nem haladhat elég gyorsan a munka; a képviselőház rendelkezési joga szűkebb határok közé szorítandó, mert mostani hatalma következtében nem a törvényhozást gyakorolja, hanem a kormányzásba is beleavatkozhatik és bele is avatkozik; a választott közigazgatási tisztviselők a kormány által kinevezett hivatalnokok által helyettesítendő, mert csakis oly kormány, a mely minden körülmény között feltétlenül számíthat a közigazgatást vezető közegekre, lehet erős a nemzetiségek túlkapásaival szemben; az igazságszolgáltatás újra szervezendő; a közoktatási szabadság fenntartandó ugyan, de az erkölcsi nevelés, a vallás széles alapján, s így ne csak oktatásból, hanem nevelésből is álljon; miután a hazai klérusok föltétlenül hazafias érzelműek, az állam jelenlegi »modus vivendi«-je a különféle hitvallásúak egyházával ne bolygattassék; a pénzügyi s a közlekedési ügyek vezetésében a szakismeretekre s a tisztakezűségekre különös súly fektetendő; minden állami beruházás, ha még oly kiváló közművelődési célok elérésére történik, ha csupán idővel fog anyagi hasznot hajtani, előlegesen, a míg a költségvetési előirányzatban hiány szerepel, rögtön megszüntetendő; a honvédség, miután mostani szervezetében való fenntartása értékéhez képest túlságos költséget követel az országtól, bizonyos tekintetben átváltoztatva, a közös hadsereggel egyesítendő.«

E programnak igen lényeges pontjai nem lehettek népszerűek az akkori áramlattal szemben s attól, hogy Sennyey ez alapon országgyűlési többséget nyerhessen, nem igen lehetett tartani. Mégis, midőn Tisza Kálmán 1877 februárban, az önálló jegybank kérdésében nem bírván eloszlatni ő felsége »aggodalmaikat«, társaival együtt beadta lemondását: a király ismét fölhívta Sennyeyt s megkínálta a kormány megalakításával. Sennyey egy szintén igen nevezetes képviselőházi beszédben fejté ki azokat az okokat, melyek őt arra bírták, hogy ő felsége e megtisztelő fölhívását tisztelettel visszautasítsa.

Már ez időben betegeskedni kezdett s e miatt pártvezéri szereplésében is gyakran akadályozva volt. Nevezetesebb alkalmakkor azonban, így különösen az állami költségvetés fölötti általános vitákban több ízben s mindig nagy hatással fejté ki nézeteit, a súlyt a közigazgatás javítására s a nagyobb takarékoságra fektetvén. Mint szónok a legkitűnőbbek közé volt sorolható, a kit a magyar parlamenti élet fölmutat, s biztossága a föllépésben, szabatosága a választékos kifejezések alkalmazásában, rendkívüli művészi érzéke a szónoklati szerkesztésben s öntudatos hanghordozása az előadásban mindig biztosíták számára a szónoki sikert s őt a legelőkelőbb politikai szónokok magaslatára emelték. A ki Sennyeyt egyszer szónokolni hallotta, mindig vissza fog emlékezni az ő rendkívülinek mondható egyéniségére.

Utolsó nagyobb szabású nyilatkozatát 1884. dec. 16-án hallottuk, midőn a főrendi ház elnöki székét elfoglalá. Már ekkor erősen meg volt rendülve egészsége s a betegség mind nagyobb erővel lépett föl nála, míg végre, mintegy hat hét előtt, ágyba dönté, melyből nem kelt föl többé.

Vele a magyar parlamenti élet egyik legkimagaslóbb alakja, a magyar arisztokráciának díszje, a reform-haladással kibékült konzervatív irány legkiválóbb képviselője szállt a sírba. A nemzet és király közötti kibékülésnek nagy tényezője volt s ez érdemét méltó, hogy megőrizze az emlékezet; egyebekben az államférfiúnak inkább csak küzdelmei, mint sikerei jutottak neki osztályrészül. A társulati téren, mint a magyar földhitelintézet és egy ideig az éjszakkéleti vasút elnöke; az egyházi téren mint a katolikus autonómia előkészítő kongresszusának tagja, a szervező kongresszusnak pedig megválasztott világi elnöke; a kulturális téren mint a magyar tud. akadémiának 1853 óta igazgatósági tagja működött épp oly buzgón, mint lelkiismeretesen.

(Vasárnapi Ujság, 1888. 2. sz.)